

Н. Крестовська зауважує, що в будь-якому сучасному демократичному суспільстві діти вважаються найвищою цінністю, оскільки дитинство є особливим неповторним періодом в житті кожної людини. Тому діти повинні мати особливе привілейоване становище в державі[7].

Всі діти, незалежно від особистих якостей та ознак, однаково перебувають під правовим захистом держави. Варто відзначити, що за останні роки вітчизняне законодавство покращило свою нормативно-правову базу щодо питань захисту дітей, проте сьогодні, у зв'язку з агресією РФ проти України, сфера захисту прав дітей потребує ґрунтовного вдосконалення.

У великому енциклопедичному юридичному словнику зазначено, що права дитини – це система прав і свобод, що характеризують правовий статус дитини, з урахуванням особливостей її розвитку аж до повноліття [1, с.677].

Науковець О.П. Шульц визначає права дитини як єдину систему соціальних, економічних, культурних та інших можливостей, що відповідають особливостям її фізичного, психологічного та розумового розвитку. Ці можливості базуються на принципах природного права та загальнолюдських цінностях, забезпечуються державою, суспільством, сім'єю та іншими суб'єктами права й мають особливий механізм реалізації та захисту [13, с.94]. С.А. Саблук зауважує, що права дитини це «природні й соціально-державні можливості, необхідні для існування дитини, її виховання, розвитку, здобуття знань, набуття навичок формування фізичного, духовного, морального і соціального потенціалу» [10, с. 11]. Ю. В. Губаль розглядає права дитини як систему чітко закріплених в нормативно-правових актах можливостей, які вкрай необхідні будь-якій особі для її комплексного та цілісного розвитку відповідно до вимог середовища, де перебуває дитина, враховуючи її незрілий розвиток [3, с.43-44]. Так, О.Ф.Скакун підкреслює, що під правами дитини розуміють певні можливості (свободи) неповнолітньої людини, надзвичайно необхідні для її існування, виховання і розвитку. Вчена зазначає, що численні права дитини співпадають з правами людини [12, с.100]. О. О. Навроцький подає наступне визначення прав дитини, під яким розуміє закріплені чинним законодавством і гарантовані державою можливості самостійно здійснювати дії, спрямовані на забезпечення умов для повноцінного розвитку та благополуччя дитини в усіх сферах суспільного життя [8, с. 25]. Ці можливості також включають право вимагати від третіх осіб або держави виконання обов'язкових дій у випадках, передбачених законом.

Отож більшість можливостей, які необхідні для задоволення потреб та інтересів дитини, надаються їй від народження. Проте реалізувати всі ці можливості дитина до якогось певного віку самостійно не може, оскільки реалізація їх вимагає певного рівня інтелектуального розвитку дитини або ж дитині потрібна допомога інших осіб.

Закон України «Про охорону дитинства» закріплює такі можливості дитини, а саме: право на життя та охорону здоров'я, право на ім'я та громадянство, право на достатній життєвий рівень, право дитини на вільне висловлення думки та отримання інформації, право на захист від усіх форм насильства, право на

зайняття підприємницькою діяльністю, право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації, право на освіту та інші [9]. Конвенція про права дитини також закріплює наступні права дитини: право дитини знати своїх батьків і право на їхнє піклування; право вільно висловлювати власні погляди з усіх питань, що стосуються дитини; право дитини на свободу думки, совісті та релігії; право дитини на свободу асоціацій і мирних зборів; право на недоторканність житла, таємницю кореспонденції тощо [6].

Права дитини не можуть порушуватися, навіть, перебуваючи у складних життєвих обставинах, діти повинні відчувати всебічний захист з боку дорослих та держави, вони не повинні відчувати себе покинутими і незахищеними в складних реаліях життя. Слід зазначити, що в умовах збройних конфліктів найбільше потерпають діти, оскільки є надто довірливими, вразливими та не спроможними убезпечити і захистити себе самотійно. Звичайно, що у міжнародному праві приділяється значна увага захисту прав дітей, прийнято чимало міжнародно-правових актів щодо їх захисту у ситуаціях збройного конфлікту. Проте в умовах, які склалися у нашій державі, коли країна агресор ігнорує вимоги міжнародного гуманітарного права, то міжнародно-правові акти не працюють [2]. Тому надалі потрібно створити уніфікований документ міжнародного рівня, у якому було б прописано дієвий механізм захисту прав дітей, не зважаючи на обставини, за будь-яких умов, і який має бути втілений у національне законодавство країн.

Варто підкреслити, що у законодавстві України закріплено заборону участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення чи навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав; забороняється залучати дітей до воєнізованих чи збройних формувань, які не передбачені законами України, чи залучати до пропаганди війни [9].

За час війни в Україні майже кожна дитина, в тій чи іншій мірі, зазнала порушень своїх основних прав, закріплених як в Конституції чи інших законах, так і в міжнародних правових актах. Навіть, якщо, наприклад, у неповнолітнього громадянина України не було тілесних ушкоджень, він не зазнав катувань чи жорстокого поводження, що принижують його гідність, чи інших форм насилля, то все ж має місце порушення основних прав в умовах війни. Звичайно, порушуються такі основні права дитини, як: право на особисте життя та захист від посягання на нього, право на розвиток, право на турботу, право на відпочинок та на дозвілля, право на освіту тощо. Тому дуже важливо не ізолювати дитину в цей складний період, а допомогти їй зрозуміти ситуацію і умови війни та уберегти від негативних емоцій наскільки це можливо [4, с.64].

Право дитини на життя є одним із найцінніших, проте рф вбиває наших дітей, багато є поранених та зниклих безвісти. В умовах війни в Україні порушується право дитини на охорону здоров'я, збройні сили росії обстрілюють медичні заклади, автомобілі швидкої допомоги, діти не отримують належної та своєчасної медичної допомоги, утруднений доступ до медичних засобів. Довгий

час перебуваючи у бомбосховищах, діти не завжди мають належне харчування, питну воду та санітарно-гігієнічні умови. Жахливим порушенням прав дітей є різні форми насильства щодо них, включаючи сексуальне насильство, дітей катують російські військові. В умовах війни порушується і право дітей на освіту, діти не можуть відвідувати загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади, оскільки ці заклади стають об'єктами навмисних бомбардувань російських військ. Також порушується і право дитини на свободу вираження своїх власних поглядів, право доступу до потрібної інформації та її пошуку, оскільки воєнні дії на території України значно ускладнили цей процес [14,с.98]. Військові РФ використовують неповнолітніх із тимчасово окупованих територій у воєнних цілях, змушують поширювати через соціальні мережі пропагандистські матеріали, влада на окупаційних територіях проводить мобілізацію неповнолітніх тощо [4, с.65].

Дуже важливим зрушенням щодо захисту дітей під час воєнного стану в Україні стало створення загальнонаціональної програми «Дитина не сама», ініційованої Офісом Президента України разом з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Міністерством соціальної політики. Ця програма створила відповідний чат-бот, який повинен допомогти дітям під час війни, оскільки агресивна і несправедлива війна щодня розлучає дітей із батьками: діти губляться, рятуєчись від обстрілів, а деяких окупанти відправляють у фільтраційні табори. Багато дітей залишаються сиротами і бажають віднайти нову родину.

Так, із початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України відповідно до офіційних даних на підконтрольній Україні території загинули понад 483 дитини, важко поранено понад 986 дітей, понад 19 тисяч дітей примусово депортовані. Росіяни на тимчасово окупованих територіях жорстоко порушують права українських дітей, приписують їм надумані медичні діагнози, щоб змусити батьків дати дозвіл вивезти їх на лікування до РФ, проте звідти дітей уже не повертають. Також країна-агресор, відповідно до зміни свого законодавства, спростила процедуру усиновлення українських дітей. Росія свідомо і цілеспрямовано намагається знищити українських дітей, примусово русифікує їх, залучає до збройних конфліктів, закриває українські школи, бо чітко усвідомлює, що діти є майбутнім нашої держави. Росія свідомо калічить і вбиває українських дітей, навмисно розстрілюючи евакуаційні автомобілі з надписом «Діти»; здійснює напади на дитячі садочки, школи, медичні заклади тощо [11, с.695].

Отже, підсумовуючи викладене, слід наголосити на тому, що у зв'язку із широкомасштабним вторгненням РФ на територію України сьогодні фактично порушуються усі права дітей, і масштаби цих порушень є вражаюче жахливими. Наша держава повинна захистити права кожної дитини, створити умови для реалізації прав дітей в умовах воєнного стану, а також розробити ефективний механізм захисту прав дітей, що постраждали внаслідок війни. А також держава зобов'язана докласти всіх можливих і неможливих зусиль для повернення незаконно вивезених з України дітей, поновити їхні права і гарантувати подальший

захист. Таку діяльність потрібно проводити у тісній взаємодії з міжнародними організаціями та інституціями, що опікуються захистом прав дитини. Росія вчиняє воєнні злочини та злочини проти людяності, які не мають строків давності, і вона має понести юридичну відповідальність. Лише це дозволить повністю відновити порушені права дітей.

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемиученка. Київ.: ТОВ «Видавництво «Юридична наука», 2007. 992 с.
2. Герасимчук Д. Права дітей під час війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3715651-prava-ditej-pid-cas-vijni.html>
3. Губаль Ю. В. Конституційно-правовий статус дитини в Україні та Угорщині: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02/ Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2015. 207 с.
4. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 63-67
5. Коваль І. Захист прав та законних інтересів дітей під час війни в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2023. № 2. С. 66-71
6. Конвенція про права дитини: Конвенція від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
7. Крестовська Н. М. Новий погляд на права дитини. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_78
8. Навроцький О.О. Класифікація суб'єктивних прав дитини в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 45. Том 1. С. 24-30
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
10. Саблук С.А. Правове становище дитини в Україні (теоретико-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец 12.00.01. К., 2009. 19 с
11. Сірант М. М., Маркін С. І. Захист прав дитини в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 2. С. 694-696
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків: Консум, 2004. 656 с.
13. Шульц О. П. «Права дитини» як категорія сучасного конституційного права. Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 91-95
14. Ярмол Л. Порушення прав дитини в умовах війни в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2022. № 4 (36). С. 96-105

Саветчук Н. Порушення прав дітей під час війни в Україні

У статті акцентовано увагу на тому, що дитина належить до особливої соціально-демографічної групи вікового населення, вона має визначені правом вікові критерії, особливі потреби, інтереси та права. Кожна дитина повинна почувати себе захищеною, відчувати любов і турботу найрідніших людей, її думка повинна поважатися. Зосередження уваги на правах найбільш вразливих і незахищених категорій, зокрема дітей,

свідчить про прагнення суспільства забезпечити подальший розвиток цивілізації, адже саме діти є нашим майбутнім.

Підкреслено, що права дитини є певними можливостями, які необхідні їй для існування, розвитку та досягнення зрілості. В будь-якому сучасному демократичному суспільстві діти вважаються найвищою цінністю. Права дитини не можуть бути порушені навіть у складних життєвих обставинах. Діти повинні відчувати всебічний захист з боку дорослих і держави.

Варто зазначити, що під час збройних конфліктів найбільше страждають діти, адже вони надто довірливі, вразливі та не здатні самостійно подбати про свою безпеку і захист.

Однак сьогодні, внаслідок повномасштабного вторгнення на територію України, рф своїми жорстокими діями порушує всі права дітей та вчиняє проти них тяжкі злочини, а саме: викрадає та незаконно вивозить; вербує; позбавляє свободи та батьківської опіки; застосовує різні форми насильства щодо дітей, особливо це стосується окупованих територій; позбавляє життя і калічить тощо.

Всі діти, незалежно від особистих якостей та ознак, однаково перебувають під правовим захистом держави. Варто відзначити, що за останні роки вітчизняне законодавство покращило свою нормативно-правову базу щодо питань захисту дітей, проте сьогодні, у зв'язку з агресією рф проти України, сфера захисту прав дітей потребує ґрунтовного вдосконалення.

Слід зазначити, що сьогодні внаслідок збройної агресії існує нагальна проблема забезпечення та захисту порушених прав і свобод дитини. Росія вчиняє воєнні злочини та злочини проти людяності, які не мають строків давності, і вона має бути притягнута до юридичної відповідальності. Лише це дозволить повністю відновити порушені права дітей.

Ключові слова: дитина, права дитини, порушення прав дитини, війна, захист прав дитини.

Savetchuk N. Violations of children's rights during the war in Ukraine

The article focuses on the fact that a child belongs to a special socio-demographic group of the age population, and has age criteria, special needs, interests and rights defined by law. Every child should feel protected, loved and cared for by his or her closest people, and his or her opinion should be respected. Focusing on the rights of the most vulnerable and disadvantaged categories, including children, demonstrates society's desire to ensure the further development of civilization, as children are our future.

It is emphasized that the rights of the child are certain opportunities that are necessary for the child's existence, development and maturity. In any modern democratic society, children are considered the highest value. Children's rights cannot be violated even in difficult life circumstances. Children should feel fully protected by adults and the state.

It is worth noting that children suffer the most during armed conflicts because they are too trusting, vulnerable and unable to take care of their own safety and protection.

However, today, as a result of the full-scale invasion of Ukraine, the Russian Federation violates all children's rights and commits grave crimes against them, namely: abducts and illegally transports them; recruits them; deprives them of liberty and parental care; uses

various forms of violence against children, especially in the occupied territories; deprives them of life and maims them, etc.

All children, regardless of their personal qualities and characteristics, are equally under the legal protection of the state. It is worth noting that in recent years, domestic legislation has improved its regulatory framework concerning child protection. However, today, due to Russia's aggression against Ukraine, the sphere of children's rights protection requires substantial enhancement.

It should be emphasized that as a result of armed aggression, there is an urgent issue of ensuring and protecting the violated rights and freedoms of children. Russia is committing war crimes and crimes against humanity, which have no statute of limitations, and it must be held legally accountable. Only this will allow for the full restoration of children's violated rights.

Keywords: child, child rights, violation of child rights, war, protection of child rights.